

Kansan Tahto julkaisi vuonna 1967 silloisen Sirola-opiston opettajan ja 1921 ilmestyneen Pohjan Kansan hetkellisen päätoimittajan Antti Hyvösen moniosaisen kirjoitussarjan Yrjö Mäkelinistä, jonka kuolemasta tuli kuluneeksi 80 vuotta 18.9. 2003. Hyvösen valottaa monipuolisesti Mäkelinin elämäntyötä lähinnä hänen kirjoitustensa pohjalta. Yrjö Mäkelin -seura julkaisee Hyvösen artikkelit uudelleen. Ahti Sala on naputellut tekstin tietokoneelle Kansan Tahdoista 14.4. 1967, 15.4.1967, 16.4. 1967, 21.4. 1967, 25.4. 1967 ja 27.4.1967.

Julistaja Yrjö Mäkelin aikansa kuvaajana

Yrjö M ä k e l i n varttui mieheksi aikana, jolloin maamme työväenluokka kasvoi vanhan sääty-yhteiskunnan ammattikuntakäsityöläissuhteista teollistuvan yhteiskunnan työvoimaansa kauppaavaksi vapaaksi työväenluokaksi, jota ei enää sidota ammattikuntalaitoksen holhouksen alaisuuteen. Oman panoksensa syntyvä työväenluokka sai myös maaseudun irtaimesta väestöstä, johon läheisesti kuului myöskin torppariluokka, jonka elämä oli joutunut suuriin vaikeuksiin.

Halpa työvoima, jota oli miltei määräämättömästi saatavissa, antoi mahdollisuuden työpäivän jatkamiseen 12-14-tuntiseksi, työolojen kiristämiseen, palkkojen alentamiseen. Lasten ja naisten vetäminen tuotantoon merkitsi sitä, että perheet pantiin kannattamaan itsensä. Tähän tulee lisäksi asunto-olojen kurjuus - tehdaskasarmeineen ja tai pienverstaitten yhteismajoituksineen työhuoneissa. Syntymässä olevaa työväenluokkaa sitoi vielä uskonnollinen alistuneisuus, mieliala, että kaikki on ylhäältä annettu, näin on ollut ja tulee myös olemaan; tai tästä johtuva unohtamisen tarve, jota palvelivat kapakat, joita oli jopa tehtaitten omistuksessa, ja joissa sai luottoa tiliä -vastaan. Tiliä, joka ei kunnolla olisi riittänyt edes perheen elättämiseen.

Tässä ajankohdassa kasvoi 1.6. 1875 syntynyt Yrjö Mäkelin. Hän näki elämän kurjuuden, sai siitä osansa itsetkin. Samalla hän syvästi oppi tuntemaan sen oikeudettomuuden, joka sisältyi valtiollisessa elämässä jatkuvan herrasväen ylivaltaan: säätyeduskuntineen ja kukkarovaltaan kunnallisella alalla. Samaan aikaan Suomen kansan asema joutui uhan alaiseksi tsaarin vallan sortotoimenpiteiden kautta. Porvaristo ja muut yläluokkalaiset tässä vaiheessa koettivat vedota kansaan, puhuttiin yhteisestä isänmaasta, jonka puolesta myös kansan pitäisi nousta taistelemaan.

Mäkelinin lapsuus suutarimestari Vilho Mäkelinin suuren lapsijoukon vanhimpana tarjosi lähtökohdan vain isänsä ammattiin. Mutta sekin jo entisessä mielessä oli sulkeutumassa, - itse mestari Vilhelm Mäkelinkin siitä myöhemmin luopui. Kuitenkin suutarinpöntöltä Yrjö Mäkelin elämäntaipaleelle lähti. Hän tutustui aikansa

suutarisällien elämään. Näki vuoden 1890 alun pulavuosien aiheuttaman kurjuuden.

Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan tässä yhteydessä varsinaisesti Yrjö Mäkelinin elämäntaipaleen kaikkien kohtien selvittäminen, vaan tulen kohdistamaan huomion pääasiassa Mäkelinin kehitykseen hänen omien kirjoitustensa ja puheittensa kautta.

Erikoisen kiintoisaa on tarkastaa Yrjö Mäkelinin yhteiskunnallista heräämistä ja kasvamista hänen ensimmäisten puheiden ja kirjallisten tuotteiden valossa. Porissa ollessaan hän pitää ensimmäisen puheensa. Tästä on säilynyt käsikirjoituksena koko puhe. Se on pidetty 1898 Porin työväenyhdistyksen luentokurssien kurssilaisten järjestämässä juhlassa. Hänen vaimonsa Ellen on luovuttanut tämän säilyttämänsä asiakirjan Kansan Arkistolle. Hän on liittänyt siihen selityksensä, jossa hän mainitsee puheen olevan Yrjö Mäkelinin ensimmäinen puhe. Sen johdosta Yrjö Mäkelinille annettiin ankara varoitus ja hänet erotettiin oppilastovereiden kokouksessa kurssien jäsenyydestä, kirjoittaa Ellen Mäkelin. Ja hän jatkaa: ”Ei sen vuoksi, että hän olisi puhunut väärin, vaan siksi, että hän työläinen ja oppilas, oli tehnyt ennen Porissa kuulumattoman rikoksen, joka rikos oli se, että opettajaa ja vielä pappia, oli ryhtynyt arvostelemaan.

Ellen kertoo samassa yhteydessä: ”Tämä tapaus muodostui kuitenkin herätyshuudoksi Porin työväelle, ja vasta tämän jälkeen alkaa kehittyä ja herätä omaperäiseen toimintaan. Työväenyhdistys siellä oli, mutta sitä johtivat papit, tohtorit, maisterit ym. herrat. Ellen Mäkelin on varmentanut kirjeen omalla nimellään.

Lainaan tätä Yrjö Mäkelinin ensimmäistä puhetta sen pääkohtia:

Mäkelin aloittaa puheensa huomauttamalla, että oppilaskunta puuhatessaan tätä iltamaa, päätti ohjelmansuorituksessa käyttää ainoastaan omia voimiansa. Sitten Mäkelin selittää: ”Silloin ennen kuin ryhdytään tämänlaisista päätöistä tekemään täytyy katsoa, jos on tarpeeksi voimia, että panna se täytäntöön. Oppilaskunta teki kaikessa johdonmukaisuudessa tämän tarkistuksen ja tästä oli seurauksena, että se huomasi liiankin hyvin voimansa heikkouden ja puutteellisuuden. Mutta me kaikki tiedämme, että heikoillakin voimilla saadaan aikaan jotain kun vain on innostunutta ja järkähtämätöntä tahtoa.” Sitten Mäkelin jatkaa:

”Tämänlaisissa tapauksissa on puhujan velvollisuutena puhaltaa kuulijoihin innostusta ja juhlallista mielialaa. Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi tavallisesti käydään käsiksi isänmaallisuuden paljosta käyttämisestä repaleiksi tulleet lippuun ja liehutaan sitä tarmonsaa takaa niiden mätähaavojen edessä, jotka löytyvät meidän sairaassa

yhteiskuntaruumiissamme tarkoituksella, että ne peittyisivät. Tämä onkin onnistunut niin kauan kun tuo lippu on eheä. Vaan niin kuin jo mainitsin, on se paljosta käyttämisestä käynyt repaleiseksi, eikä siis niin muodoin voi salata mitä sen taka tahdotaan asettaa ja vaikka se vielä jossain määrässä voisikin sen tehdä, ei se voi kuitenkaan estää sitä iljettävää hajua joka huolimatta uskonnollisista palssamista noista mätähaavoista nousee.”

Mäkelin jatkaa:

”Niin kuin kaikki tiedämme on aikamme suurin kysymys ”työväen kysymys”. Täällä Porissa ei se ole vielä alkanut näyttää vaikutustaan varsinaisen työväen piirissä. Työväki muutamia harvoja lukuun ottamatta tuskin tietää mitä tuolla kysymyksellä tarkoitetaan, mutta tästä huolimatta on täällä alkanut kuulua outoja ääniä onpa oikein riivatusti pörryytetty hätärumpua ja kansa katsoo ihmetellen että mistäpäin tuo hirveä peto jota sosialismiksi sanotaan on tulossa. Kysyväisenä katsoo kansa toimittajia, maistereita ja pappeja, jotka ovat tuon pedon hirmutöistä puhuneet. Kansaa vaatii selitystä ja siksi olenkin päättänyt ottaa puheenaiheeksi nämä täällä pidetyt luennot. - Hyvällä syyllä voi ottaa pohtiaksemme sen, mitä me olemme kuulleet kysymyksenalaisesta asiasta.”

”Pastori Wallin on niin kuin tiedämme luennoinut siveysopista. Tässä aineessa hän mm. otti verratakseen isäntäväen ja palvelijain suhdetta toisiinsa - näiden välissä hän näki niin kuin moni muukin epäkohtia, jotta todellakin ikävä kyllä on olemassa eikä suinkaan vähässä määrässä.. Käyttääkseni pastori Wallinin sanoja, jotka kuuluvat: ”Syy, joka isännän ja palvelijan väliin tekee niin usein eripuraiseksi on siinä, että tahdotaan pyrkiä yhdenvertaisiksi muistamatta että jumala on säätänyt että pitää löytyä käskijöitä ja käskettäviä. Tässä pyrkimyksessä yhdenvertaisuuteen ei olisi mitään pahaa jos tyydyttäisiin olemaan yhdenvertaisia ihmisinä, mutta kun mennään niin pitkälle että ruvetaan matkimaan isäntäväkeä vaatteissa ynnä muissa - niin ei ole ihme, jos tämä synnyttää eripuraisuutta ja katkeruutta.” Ja Mäkelin jatkaa:

”Minä olen sitä mieltä, että ei jumala ole tänne määrännyt ketään käskijäksi, ei myöskään käskettävään asemaan.” Ja sen jälkeen Mäkelin selitti, että Mooses aikoinaan raamatussa sanoi, että ihmisille on annettu oikeudeksi vallita kalat meressä ja taivaan linnut ja kaikki eläimet, jotka maan päällä liikkuvat. Siis annetaan luomakunta ihmisen hallittavaksi eikä suinkaan jonkun erityisen yhteiskuntaluokan, sillä jos jumala olisi sen tahtonut, olisi hän sanonut: että tehkää sisarenne orjiksi ja voimakkaat hallitkoon maan jne.

Mäkelin siirtyi sitten käsittelemään pappi Wallinin puhetta:

”Pastori Wallin kyllä myöntää, että ihmisenä kyllä voimme olla yhdenvertaisia mutta kun mennään niin pitkälle että ruvetaan käymään samanlaisissa vaatteissa kuin isäntäväki niin tämä on anteeksiantamatonta.” Mäkelin tähän huomauttaa, että Wallin on siveysopissa mennyt huippuunsa - Mäkelin kysyykin ivallisesti: ”Muuten olen luullut, että se aika on ollut ja mennyt jolloin sielunhoitajat olivat muodinmäärääjinä. Olen kuullut, että jokainen saa räätälinensä kanssa sopia siitä minkälaisen puvun hän tahtoo.”

Mäkelin edelleen kertoo mitenkä pastori Wallin ensimmäisessä luennossaan kosketteli kaikkia niitä aineita, joita hän on käsitellyt ja erikoisesti puhui muutaman sanan - mutta tarpeeksi monta sanaa, että yksinkertaisinkin voi helposti käsittää hänen kantansa tässä asiassa. Hän mm. sanoo, että ”omaisuus on ahkeruuden ja säästäväisyyden palkka.” Noin hän on sanonut ja jäljestäpäin niin kuin kaikki varmaan muistavat lisännyt, että omaisuus on lahja jumalalta. Ne sankat joukot, jotka pastori Wallin eteemme loihti ja jotka hänen sanojensa mukaan näemme aamuisin, iltaisin ja kerran keskipäivälläkin kulkevan suurissa - satoihin ja tuhansiin nousevissa laumoissa työkentille ja tehtaisiin ym. - he tekevät pisimmän työpäivän ja ovat elämässään (tietysti pakosta) vaatimattomampia kuin mikään muu kansanluokka. He varmaan ovat siis niitä, jotka ovat ahkeria ja säästäväisiä.” Mäkelin kysyy: ”Mutta ovatko he vaarallisia? Tähän kysymykseen ei ole tarvis kuluttaa aikaa todistusten hakemiseen, siihen me voimme kaikki yksimielisesti ilman empimättä vastata ”eivät ole.” Tästä näemme siis että varallisuuden vaikuttimena ei ole yksinomaan ahkeruus.” Sitten Mäkelin siirtyi Wallinin väitteen toiseen kohtaan joka kuului: ”Rikkaus on lahja jumalalta.” - ”Siis tämän mukaan jumala on siunannut niitä ihmisiä, joilla on varallisuutta. Eikö totta, jokainen meistä niin minä kuin moni muu tahtois kernaasti olla sellaisen henkilön läheisyydessä, jota itse herra on siunannut niin paljon, että se täyttää siunausaitat, makasiinit, kassakaapit, sillä tietysti henkilö joka on siunattu myös levittää ympärille siunausta ja autuaallista mielialaa siis meidän jokaisen velvollisuus on koettaa saada kotimaahamme niin paljon kuin mahdollista noita herran siunaamia ihmisiä.” - Näin pilkkasi Mäkelin pappi Wallinia.

Ja edelleen hän käsittelee Wallinin puhetta: ”On vielä eräs väite, joka on luonnollinen seuraus edellisestä ja jonka mukaan köyhyys myös tulee jumalan kädestä, milloin rangaistuksena, milloin lahjana, milloin valmistuksena tulevaan elämään ja milloin minkin motiivin tähden. Mutta asia on niin, että köyhyys johtuu sieltä mistä rikkauskin eli lyhyesti sanoen: noita muutamia harvoja on siunattu rikkaudella, josta on luonnollinen seuraus että suuri enemmistö kärsii köyhyyttä ja kurjuutta, tässä selitys kaikkein lyhyemmässä muodossa, mutta kylliksi pitkässä estääkseen pahimmankin vastaväitteen. Muuten on aivan väärin, että sotketaan jumala asioihin, jotka johtuvat meidän itsekkyydestämme, jotka johtuvat jumalallisten siveyslakien törkeästä rikkomisesta.” selitti Mäkelin.

Tämän jälkeen hän vetoaa kuulijoihin: ”Hyvät kuulijat. Tämä lyhyt esitykseni on hyvin puutteellinen ja hajanainen, mutta tarkoitukseni ei olekaan ollut tehdä teille elämän ohjeita sillä niin edesvastuulliseen työhön en voi ruveta, mutta jos jonkuin kuulijan nukkuvan kritiikki on herännyt, olen voittanut tarkoitukseni.” Lopettaa Mäkelin tämän ensimmäisen puheensa. (Hyvönen, KT 14.4.1967)

Edellisellä kerralla (KT 14.4. -67) selostettu Yrjö M ä k e l i n i n ensimmäinen puhe kuvastaa sitä aikaa (1896), jolloin sosialismin oppia tunnettiin pääasiassa pappien saarnoista tai porvarillisten lehtien pääkirjoituksista. Sosialistisen opin heijastukset näkyivät tänä aikana usein , silloinkin kun ne tulivat todellista tiedontarvetta tyydyttämään, vielä varsin vajavina, tunnepitoisina vastalauseena sortoa ja vääryyttä vastaan ja unelmina siitä minkälainen sen tulevan yhteiskunnan tulisi olla. Sosialismin oppia tietenkin saatiin ulkolaisten vaikutteitten avulla, joita toivat ulkomailla kierrelleet työntekijät mm. Eetu Salin, Taavi Tainio ym. Mutta sosialismin käsityksen omaksumiselle laajemmille joukoille oli välttämätöntä että maaperä oli raivattava sitä varten, piti ensimmäiseksi saada aikaan murtuma entisissä käsityksissä, erikoisesti uskonnollisuuden turruttava vaikutus piti voittaa, jota tietoisesti ylläpidettiin. Piti asettaa epäilyksen alaiseksi entisten arvojen paikkansapitävyys.. Sitähän Mäkelin koetti tässä ensiesiintymisessä Porissa.

Kuten edellisestä jo selvisi, vastaanottajat eivät suinkaan olleet vielä tuona aikana valmiita ottamaan vastaan edes vaatimattomia ajatuksia uudenlaisen katsomuksen omaksumisesta. Mäkelinin eroittaminen toverikunnan toimesta on kuvaava tuon ajan työväenluokan kehityksentasosta. Ilmeisesti tällaisesta Mäkelinin ja muiden työväenliikkeen esitaistelijain esiintymisistä jäi itsenäisen ajattelun alkua itämään. Ei ole suinkaan sattuma, että Yrjö Mäkelin kävi pappien kimppuun käyttäen aseenaan omaa raamatunnäkemystään, johon hän oli ilmeisesti nyt tutustunut jo kotioloissaan.

TYÖKANSAN OIKEUDET JA ISÄNMAAN ETU

Toisen vuosisadan lopun suurena kysymyksenä, jossa piti raivata työväenliikkeelle tietä tuona aikana nousee esille kysymys isänmaasta ja kansasta. Tätä kysymystä erittäin nostavat esiin sivistyneistön kerrokset porvarillisten puolueitten edustajat sekä yläluokkapiirit, jotka tänä aikana tahtoivat vedota kansaan, suojellakseen omia asemia, omaa säätylaitosta jotka joutuivat myöskin uhanalaiseksi tsaarivallan alkavien sortotoimenpiteitten takia. On muistettava että 1888-89 alkaa varsinainen hyökkäysten sarja Suomen kansan oikeuksia vastaan. Tässä vaiheessa lähennyttään työväestöä mutta samaan aikaan vedotaan, että kun kansallinen sorto on uhkaamassa, täytyisi työväestön

tämän yhteisen hädän takia isänmaan asian nimissä luopua omista erikoisvaatimuksistaan. Katsottiin että ne rikkovat tätä yhteistä rintamaa. Tähän vaiheeseen lankeaa Yrjö Mäkelinin 1.6.1899 pitämä puhe, jossa hän käsittelee juuri näitä kysymyksiä.

Tässä puheessa Mäkelin lausui:

”Isänmaa, tuo kaunisointuinen sana, on entistä enemmän näinä aikoina kajahdellut. Se on lausuttu satoja kertoja puhujalavalta, se on lausuttu pienemmissä seuroissa, se on lausuttu siveettömyyksesissä höyryävän tuuttingin ja kuohuvan sampanjalasin ääressä, on juotu monta maljaa isänmaalle, on pidetty kauniita puheita siksi paljon, että isänmaanrakkautta on saatu muuttumaan entistä enemmän muotiasiksi.”

Mäkelin selittää, että tämän isänmaankiihkon on aiheuttanut vaikeat poliittiset olosuhteet, joihin kansamme on joutunut. Niistä luullaan päästävän lävitse, jos vain saadaan koko kansa tarmokkaasti puolustamaan niitä oikeuksia, joita ajetaan meiltä riistää”, sanoi Mäkelin. Ja jatkoi: ”Päätelmä on ehdottomasti oikea, mikään mahti maailmassa ei voi pienimpääkään kansaa saada luopumaan oikeuksistaan jos vain ne yksilöt jotka kansan muodostavat yhtenä miehenä seisovat oikeuksiensa puolesta.

Mutta onko Suomen kansalla kokonaisuudessaan niitä etuja ja oikeuksia, joitten puolesta olisi kaikki voimansa uhrattava. Jos katsoo asiaa puolueettomasti täytyy tähän kysymykseen ehdottomasti vastata kieltävästi”, näin Mäkelin.

Sitten hän muistutti mieliin miten juuri tuona aikana oli maaseudulla alkanut kierrellä ns. reppureita, jotka levittivät tsarinhallituksen toimesta huhuja Venäjällä suoritettavasta maanjaosta ja tällä tavalla yrittivät nostattaa mielialaa Suomessa vallitsevia maaolojen epäkohtia vastaan. Tätä työtä vastaan alettiin Suomen yläluokkalaisten taholta vastaliikkeenä erikoinen kansaan kohdistuva sivistyskamppailu. Mäkelin pilkkaa tätä sivistyskamppailua seuraavasti:

”Tästä sivistyspuuhasta ei ole sanottavana muuta kuin paljasta hyvää, jos se olisi saanut alkunsa tavallisissa olosuhteissa - vaan sen tarkoitus, joka sen avulla aiotaan saavuttaa, tekee sen naurettavan lapselliseksi, sillä olkaamme varmat siitä, että tämä toimenpide ei voi saada syyttymään sitä isänmaanrakkautta, joka sitoisi Suomen kansan yhdeksi kokonaisuudeksi, joka karastaisi sen taistelun oikeuksiensa puolesta.”

Mäkelin selittää sitten: ”Kaiken rakkauden syntymisen ensimmäinen ehto on se, että saa nähdä sen, jota pitäisi rakastaa. Vasta tämän jälkeen on rakkaus mahdollinen jos tuo ajateltu rakkauden esine on miellyttävä. Mutta saako työväki nähdä ns. isänmaansa.

Suuri osa työväkeä saa isänmaan ihailla kaupungin pölyisiä katuja ja sen oivallisina laitoksina epäterveellisiä tehtaita. Tämä aiotaan korjata siten, että mahtisanalla saadaan Maamme - kirja jokaiseen perheeseen, jossa muka voi tutustua Suomen luontoon ja siten että lauletaan tuhatjärvien maasta tai jos tuo sivistytettävä henkilö kuitenkin ei ole milloinkaan järveä nähnytkään.

Mutta sekään ei yksin voi sytyttää isänmaanrakkautta, että saa nähdä isänmaan toisena vaihtoehtona rakkauden heräämisen. Rakkauden esineellä on oltava hyvät ominaisuudet. Onkohan tällä isänmaalla ne myöskin työväestöön nähden, kysyy Mäkelin ja jatkaa, asiaa sietää tutkia:

”On usein sanottu, alhainen materialistinen on silloin käsitys isänmaasta jos sen olemassaolo tunnustetaan ainoastaan silloin kun omistetaan pala maata. On vedottu tämän maan lakeihin ja laitoksiin jotka muka ovat yhtä edulliset niin rikkaille kuin köyhillekin. Mutta näihin vetoaminen jää kuitenkin tyhjäksi loruksi, jos hiemankin katselee asiaa eikä anna vääryydellä anastettujen etujen hämmentää näköpiiriä. Suojeleeko tämän maan lait työväestön omaisuutta sitä ainoaa omaisuutta mitä työväellä on, nimittäin työvoimaa? Ei sitä taho laki, se jättää tämän vapaan kilpailun sorrettavaksi rajattomassa määrässä. Onko tehty mitään työväestön vanhuuden päivän turvaamiseksi? Onhan laitettu vaivaiskartanot joihin työväki voi kykenemättömäksi tultuaan siirtyä nauttimaan armopaloja”, ivasi Mäkelin.

- ”Naistemme turvaamiseksi on rakkauden kauppa laillistettu jne. Onhan siinä etuja joiden pitäisi työväkeä kiinnittää isänmaahan. Ja miten on tämän luonnollisen isänmaan laita. Se on aidattu pienempään kolkkaan asti, ettei ole pienintäkään palasta - yleisiä teitä lukuun ottamatta - joihin työväki voisi peloitta astua. Vaan ei siinä vielä kaikki. Kapitalistit ovat mitanneet ilman linnun lentopiirin korkeudelta yksityisomaisuudekseen, he ovat merkinneet kalat järvissä ja joissa niin tarkkaan, että tuhatjärvien maassa ei köyhälistöllä ole sen verran tilaa että verkkonsa heittää.”

Sitten Mäkelin siirtyy käsittelemään kysymyksiä valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla. ”Valtiopäivillä on työväki kokonainen kansanluokka suljettu pois. Voiko ajatella mitään masentavampaa kuin että suurin osa kansaa on sysätty syrjään sieltä, missä sen tulisi valvoa oikeuksiaan missä sen tulisi olla myötävaikuttamassa niiden lakien aikaansaamisessa joita asetetaan sen noudatettavaksi. Lait Suomen kansalle laatii edustajainsa kautta 700 aatelismiestä, 1600 pappia, 21 000 porvaria ja 184 000 maanomistajaa siis yhteensä 187 000 kansalaista ja Suomen kansa on suurempi kuin kaksi ja puoli miljoonaa henkeä. Tämä on kait omiaan herättämään rakkautta isänmaan lakeihin ja laitoksiin.”

Mäkelin ivaa säätyvaltiopäivillä tehtyjä aloitteita, miten siellä tahdotaan antaa kansalle joitain murusia tiedonpuun hedelmistä. Hän sanoo, että sellainen ei auta. ”Tässä ei kelpaa enää vanhat seireenilaulut, ei kelpaa se, että asetetaan `Sven Dufva´ ja `Stolt n:o 15` työväestölle esikuvaksi. Ei. Työväestö käsittää asemansa ja se vaatii oikeuksia ja niitä sille on myönnettävä jos mieli saada sen rakastamaan isänmaata. Yläluokka ensinnäkin valmistakoon työväestölle tilaisuuden nähdä isänmaata. Tilaisuuden, jossa voisi kättä ojentaa ja vettä rantaa osoittaa, ja toiseksi annettakoon omille kansalaisille, maamme tilattomalle väestölle sitä mitä tattarit lupasivat. Tehtäköön myöskin jokainen täysi-ikäinen kansalainen valtiollisestikin täysi-ikäiseksi. Silloin on aivan selvää, että ei ole enää syytä puhua epäisänmaallisesta työväestöstä.”

”Mutta sitä eivät meidän isänmaalliset vallassaolijat tee, sillä he tietävät liiankin hyvin, että tämän kaltaiset myönnytykset olisivat samaa kuin luopua omista eduistaan, he tahtovat yhä edelleenkin nähdä kurjia, kärsiviä olentoja, joiden elämän ja kuoleman he voisivat kultakukkaroidensa avulla määrätä ja joille voi edelleenkin laulaa kuluneita seireenilauluja ja joiden sivistämiseksi voi viskata osan syntirahoja silloin kun omatunto, jos heillä sellaista on, alkaa penkoa mustan sydämen salaisia komeroista.” Mäkelin päättää tämän puheensa vetoomukseen:

”Työmiehet, työläisnaiset, raatajat, rahanalaiset, Suomiäidin osattomiksi jääneet lapsipuolet, vallassaolijain puolelta ei teidän ole toivoa mitään nykyisten mielettömien olojen korjaamiseksi vaan on teidän käytävä itse käsiksi siihen suureen perkaustyöhön, joka on jo aloitettu ja joka varmasti tulee poistamaan pääoman kurjat kasvannaiset siitä yhteiskuntaruumiista jonka jäseniksi teitäkin sanotaan.

Työväki, teidän tulee liittyä yhdistyksiin niin kauan kuin se on mahdollista. Ja sitten yhdistynein voimin valvoa oikeuksianne. Teidän tulee saada työvoima lain turvan alle. Teidän tulee, juuri teidän tulee laittaa olot niin, että väkevämpi lakkaa sortamasta heikompa. Teidän juuri tulee poistaa kapakat, porttolat, kasarmit. Sanalla sanoen teidän tulee musertaa rahan pirullinen kaikki määräävä valta ja tilalle rakentaa uusi yhteiskunta, jossa ihmiskyvyt pääsevät vapaasti kehittymään ja jossa kaikki määräävänä voimana on rakkaus ja rauhallisuus. Ja jos me kukin innolla yhdymme tähän tehtävään johon pyrkimys totuuteen meitä velvoittaa, niin varmaan kerran laulu synnyinmaan korkeimman kaiun saa.”

Tässä puheessa Mäkelin siis nosti esille kysymyksen kansan oikeudettomasta asemasta ja vaati, että kansan yhdistämiseksi taisteluun pitäisi sen syville riveille antaa täydet oikeudet. Tämä on alkusoittoa M ä k e l i n i n vuosikausia kestäneelle työlle yleisen, yhtäläisen äänioikeusuudistuksen puolesta. (Hyvönen, KT 15.4.1967)

Oli luonnollista, että Mäkelin joutui myös kiinnittämään huomiota tuolloin hyvin tärkeäksi nousseeseen raittiuskysymykseen. Hän piti tästä asiasta puheen 1.5.1900. Tilaisuus oli järjestetty juomalakon muistotilaisuudeksi. Mäkelin aloitti puheen muistuttamalla mieliin: ”Toukokuun ensimmäinen päivä - koko sivistyneen maailman työväestön juhlapäivä - on yhdessä suhteessa muistorikas Suomenkin työväestölle. Se oli juuri ensimmäinen päivä toukokuuta, vuonna 1898 jolloin Suomen työväki - joskaan ei kokonaisuudessaan, niin ainakin tuntuva osa siitä teki päätöksen olla nauttimatta väkijuomia, pyhän päätöksen, taistella näitä juomia vastaan siksi, että ne ovat suljettu rohtolan kellareihin.

Ne olivat kauniita aikoja. Toivon aikoja, ja juuri Vapun päivänä puhkesi innostus korkeimmilleen. Jokainen meistä, joka oli silloin mukana, muistaa hyvin sen suuren ihmispaljouden, joka liehuvine lippuineen marssi ulos luonnon helmaan tekemään kaunista päätöstään, ihanaa lupaustaan. Siinä oli nuorisoa, siinä oli vanhuksia, vaan kaikilla näkyy olevan asia täysin selvillä, jokainen heistä tunsivat väkijuomien tuottaman kirouksen, jokainen tahtoi tehdä myös voitavansa kirouksen lähteen tukkimiseksi.”

Mäkelin muistutti, että juomalakkoliike alkoi kansan syvien rivien keskuudesta ja heti kun sen syntysanat oli lausuttu, sai se vastakaikua myöskin tosisivistyneistön leirissä. ”Kärsivä työväki täytyi saada ylös alennustilastaan johon se oli väkijuoman vaikutuksesta oli vaipunut. Suuri joukko paremmissa olosuhteissa eläviä kansalaisia teki myös tarmokasta yhteistyötä työväen miesten ja naisten kanssa. Onko heidän työnsä tuottanut toivottua tulosta, emme lähde nyt lähemmin tarkastelemaan, vaan sen sijaan johdatamme mieliimme ne monet painavat syyt, jotka aiheuttivat tämän tarmokkaan työskentelyn.

Näitä syitä ei suinkaan tarvitse hakea hakemalla, ei tekemällä tehdä. Ei ! Ne ovat liiankin silmiin pistävinä joka päivä edessämme. Varsin tavallista on, että suurin osa työväkeä hyvien ansioitten aikoina ja myöskin huonojen mikäli se on mahdollista, - käyttää suuren osan palkastaan väkijuomiin. Juopunut työmies ei ole mikään harvinaisuus kaduillamme ja usein saamme kuulla epäsiiveellisiä puheita, saamme nähdä tappeluita ja verenvuodatuksia”, Mäkelin esitti tunnepitoisesti ja vaikuttavasti minkälaiseen tilaan juopuminen saattaa työläiset ja miten se heittää työläisperheet suureen kurjuuteen. Ja sitten hän toteaa:

”Varakkaammat kansanluokat voivat jossain määrin kestää ne taloudelliset häiriöt, jotka väkijuomien nauttiminen tuo mukanaan, mutta työmiehelle se on aivan mahdotonta. Työmies, jolla ei ole mitään muuta pääomaa kuin työvoimansa, ei saa olla väkijuomien nauttija jos mielihäviö pysyy siedettävissä oloissa. Työvoima on siksi pieni pääoma, ja vielä päälle päätteeksi hyvin helposti tuhlettavissa oleva pääoma, jonka

kanssa ei ole leikittelemine. Ei ! Se on hoidettava erittäin tarkasti”.

Mäkelin jatkaa edelleen:

”Jo tavallisissakin oloissa on työmiehelle perin tärkeä olla ehdottoman raitis. Vaan kun vielä ottaa huomioon, miten tämän suurteollisuuden aikakaudella, työn ja pääoman välinen taistelu käy päivä päivältä kiihkeämmäksi, niin täytyy tunnustaa, että ainoastaan ehdoton raittius on työväestön ainoa elinehto. Kun työväestön täytyy olosuhteitaan parantaa esim. työlakon avulla niin kysytään siinä siveellistä voimaa ja verrattain paljon varoja jos mieli voittaa ja näitä kumpaistakaan juopolla työmiehellä ei ole. Hänellä on oitis ensipäivänä hätä ja jos hän siinä toisten mukaan sattuisi ryhtymäänkin. Hän on valmis rupeamaan työhön, vaikka palkkaa vielä alennettaisiinkin. Tavallisissakin oloissa hän on vailla vastustuskykyä.”

Mäkelin selittää, että raittiilla työmiehellä on jonkun verran vastustuskykyä. ”Raittiit työmiehet tukevat toisiaan, heillä on veljeyden tunto, joka juupoilta puuttuu aina muulloin paitsi lasin ääressä.” Sitten hän kiinnittää huomion eräisiin aikaa kuvaaviin työnantajain selityksiin. ”Toisin on laita jos työväki on juoppoa: silloin voi työnantaja empimättä alentaa palkkoja ja pidentää työpäivää luonnottomiin asti, ja selittää tekonsa suurelle yleisölle - niin kuin on tapahtunut - että hän sillä tarkoittaa työväkensä parasta: hän alentaa muka palkat siksi, ettei työväellä olisi rahaa millä juoda ja pidentää työpäivää sen tähden ettei työväellä olisi aikaa milloin voi juoda. Ja käypä helposti niinkin, että suuri yleisö antaa tunnustuksensa työnantajain ”ihmisystävällisyydelle” ja se ei suinkaan merkitse mitään hyvää työväestölle”, varoitti Mäkelin ja korosti, että työväenliikkeen menestymisen ehtona on ehdoton raittius. ”Jos ilman sitä koetetaan saada jotain toimeen niin emme siinä onnistu. Sen tähden täytyykin meidän jälleen luvata: olla nauttimatta väkijuomia.”

”Siitä mistä tähän asti olen puhunut lievemme kaikki yhtä mieltä, mutta en tiedä josko siitä, jota nyt aion esille tuoda.

Tiedän teidän joukossanne olevan innokkaita raittiusasianajajia, joilla on toinen päämäärä, tahi oikeammin sanoen työtapa kuin minulla ja monella muulla rahvaan miehellä, mutta toivon teiltä suvaitsevaisuutta ja rohkenen kajota siihen ainaiseen riitakapulaan, joka etenkin viime aikoina on usein saanut raittiuskansan mielet kuohuksiin. Ei pidä luulla, että teen sen herättääkseni intohimoja, ei ! Teen sen siksi, kun nykyisin on kyllin todistettu väite jonka viime syksynä eräässä julkisessa tilaisuudessa laskin ilmoille, joka silloin herätti yleistä suuttumusta. Tahdon sanoa sanan niille, jotka kyllä sallivat puhua työväen juopottelusta, mutta ei siitä mistä se johtuu, ja miten se tyystin saataisiin loppumaan.” ”Mutta miksi työväestö ei yleisemmin katso omaa

etuaan? Miksi ei työväki kerrassaan heitä pois väkijuomaín nauttimista ja ala samalla tarmokkaasti valvoa etujaan ? Jaa, se ei tee sitä siksi, kun puuttuu tarpeellista voimaa. Mikä työväestöltä on sitten voiman vienyt ? Sen on vienyt yksityispääomat, väkijuomineen ja muine kiristyskappaleineen.” - ”Mutta terve järki sanoo työmiehelle: Sinulle olisi tuleva enemmän ravintoa, parempi asunto sekä yhteiskunnallisia oikeuksia, vaan sinä olet niitä kaikkia vailla. Ja hän todella huomaa olevansa kaikkia vailla. Tämä tieto kaivaa häntä yhtenään. Hän näkee, että hänen useimmissa tapauksissa hyvin lukuisa perheensä kärsii puutetta hänen kaikista ponnistuksistaan huolimatta. Perin harvoissa tapauksissa on hänellä muuta kuin yksi huone ja sekään ei ole missään kiitettävässä kunnossa. Tähän huoneeseensa saapuu hän illalla päätettyään raskaan päivätyönsä. Nyt tarvitsisi henki ja ruumis sada virkistystä, mutta mistä ottaa. Lattialla pauhaa repaleinen lapsilauma, pöydällä joku murunen kelvotonta ravintoa ja lisäksi, vaimonsa, puutteesta nurkuvaksi käynyt katse. Onko ihme, jos hän tällöin muistaa kapakan valoista suojat ja ajattelee: Menen sinne, saahan luotani, ainakin hetkeksi tuon alinomaisen murheen, tosin käy kukkaron päälle, mutta ei minun elämäni paljoa huonommaksi voi tulla siitä mitä se on.” Tällä tavalla Mäkelin kuvailee tätä työläisten ajatusmaailmaa. Sitten hän huomauttaa, että on paljon työmiehiä, jotka eivät hae näin lyhyttä huvia. Vaan he saattavat toisinaan sanoa: ”Minä kiitan sinua jumala etten minä ole niin kuin muut ihmiset, tai niin kuin tämä publikaani. Joka on voittanut nämä kiusaukset. Hänen täytyy käydä tarmokkaasti työhön toveriensa pelastamiseksi, sanoo Mäkelin: ”Hänen ehdoton velvollisuutensa on yhtyä työväenjärjestöön, puuhataksaan tovereilleen olosuhteita, joissa voi viihtyä, jotka eivät ajamalla ajaisi häntä juomarin liukkaalle polulle.” Hän päätyy vaatimukseen, että on suljettava alkoholivirta ja hommattava maahan kieltolaki.

Mutta raittiuskysymyksen johtaa Mäkelinin nostamaan esille kysymyksen Suomen äänioikeusolojen korjaamisesta. Hän palauttaa mieliin miten valtiopäiville on tehty anomuksia väkijuomakysymyksen järjestämisestä, mutta miten säädyt ovat tämän asian pettäneet. ”Siellä kohdellaan kansan rukousta kylmästi, hämmästyttävän kylmästi. Toiveemme pettävät, ja miksi ? Siksi, ettei Suomen säädyt edusta Suomen kansaa. Säädyt ja kansan välillä on siksi suuri juopa ettei kansan ääni voi kantaa sen yli.

Palauttaen mieliin, että säädyt olivat tässä asiassa pettäneet kansan toiveet Mäkelin sanoo: ”Asiamme on saanut kovan iskun. Kysymys on josko siitä lamaannumme, heitämmekö sikseen koko asian. Emme ! Emme millään ehdolla. Meidän täytyy näyttää että suurinkaan tappio hyvän, jalon asian ajamiseksi ei ole muuta kuin loistava voitto, jota nykyinen tappiomme todellisuudessa onkin, sillä nyt ei luultavasti ole enää ketään joka väittää ettei äänioikeusasian ajaminen kuuluisi raittiuskansan tehtäviin, ei ketään joka kieliriidan kiihoittamana pakottaisi raittiustiimestä äänestämään viinapatruunaa valtiopäiville.” Ja sitten Mäkelin selittää, että ei auta mitään, jos me

pyytäisimme noilta vallanpitäjiltä että ne sulkisi väkijuomain tulvaa. Heille väkijuomakauppa tuottaa aineellisia etuja. Tällaisia pyyntöjä me emme enää tee. ” Toivon että uhraamme työmme tavalla joka todella tuottaa tuloksia. Nostakaamme jokainen yksityisesti ja kaikki yhteisesti tovereitamme ylös kirouksen liejusta, ja samalla rynnätkäämme lujasti vanhentuneita vaalilakeja vastaan, että kerran saataisiin eduskuntaan miehet, jotka kuulisivat kansan äänen. Siis innolla jokainen jatkamaan juomalakkoa näyttääksemme, että kansa valvoo onneansa, ja valvoo tavalla, jolle ei voi olla antamatta tunnustusta.” - näin Mäkelin lopetti tämän puheensa. (Hyvönen, KT 16.4.1967)

Mäkelinin ensimmäisten puheiden valossa näkee selvästi hänen itsensä kasvamisen niihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, joiden puitteissa Suomen työväenluokan herättäminen ja herääminen tapahtuu. Näiden puheiden perusteella jo voi havaita eittei ole suinkaan sattuma, että Mäkelinistä tulee äänioikeusuudistuksen huomattava esitaistelija. Tässä hän jo selvästi käsittää äänioikeusuudistuksen merkityksen., hän voi todeta että tämän uudistamisen kautta työväenluokka pääsee ratkaisevana voimana esille yhteiskuntakehityksessä. Mäkelinille, hänen innolla ajaessaan äänioikeusuudistusvaatimusta, annettiin tehtäväksi Forssan kokoukselle alustus äänioikeusuudistuksesta. Hän tarttui tähän työhön innolla ja laati tuon asiakirjan. Siitä tuli yksi Suomen työväenliikkeen alkuajan huomattavimpia julistuksia. Äänioikeusuudistusvaatimuksen puolesta nousee valtava taistelu ja työväenluokka herää omakohtaiseen toimintaan.

Forssan kokouksessa v. 1903 hyväksytyssä äänioikeusjulistuksessa Mäkelin esiintyy aikakautensa tulkkina. Hän iskee kipeimpään ajankysymykseen. Huolimatta siitä, että yhteiskunta oli siirtynyt uuteen vaiheeseen, jossa nousi esiin uusi luokkien tärkeysjärjestys, maan valtiollinen elämä oli kytketty sääty-yhteiskunnan pakkopaitaan. Kansan oikeudettomuus, jossa sitä tahdottiin edelleenkin pitää valtiollisella alalla, piti murtaa. Mäkelinin ja muiden työväenliikkeen henkilöiden ajatuksena oli, että kansakunta voi puolustaa oikeuksiaan vierasta sortajaa vastaan täydellä voimalla vasta silloin kun sille, erittäinkin sen työtätekeville kerroksille, taataan myös oikeudet, joilla oli todellista arvoa. Se että tässä Forssan julistuksessa hyvin jyrkästi kielletään säätyeduskunnan oikeudet edustaa Suomen kansaa, jopa kielletään sen säätämiltä laeilta sitovuus työväenluokkaan nähden, on katsottava ajan taustaa vastaan. Erikoisesti on muistettava, että vastaavasti porvarillisissa, jopa ns. perustuslaillisten keskuudessa - työväen äänioikeusuudistusvaatimus leimattiin esim. 1898 epäisänmaalliseksi, kansallista puolustustaistelua heikentäväksi toimenpiteeksi.

Forssan äänioikeusjulistus on tyyllillisesti ja myös asian selkeydessään toista luokkaa kun edellä esitetyt ensimmäiset Mäkelinin puheet. Tärkeä on huomata tässä Mäkelinin

nopea kasvaminen julistajapersoonaksi, joka kykenee kohottamaan aikansa suurimmat kysymykset esille voimalla, joka yhtenäistää ja kehittää työväenluokan pyrintöjä juuri niihin kysymyksiin, jotka oli ratkaistava ja joitten voittoon viemisessä työväenluokan herääminen aktiiviseen itsenäiseen toimintaan tapahtui. Tämä taisteluhan toi voiton v. 1905 suurlakon ja sitä seuranneen aktiivisen työväentaistelun tuloksena.

Tällä taistelulla oli käänntekevä merkitys koko Suomen kansan historiassa. Tietenkin on aina muistettava, että Mäkelinin työ tässä liittyy yleiseen työväenliikkeen itsenäistymiseen, joka oli innoittavana lähteenä Mäkelinille itselleenkin. Tärkein on juuri edellä mainittu seikka, joka tavattomalla voimalla vaikutti mullistavasti aikakautensa työtätekevien ajatusmaailmaan ja toimintaan.

Maassamme vallitsi tuona aikana ns. bobrikovilainen sortokausi, joka monella tavalla esti työväen vapaata toimintaa. Tämä sortokausi asiallisesti jatkui vielä 1904 vaikka kenraalikuvernööri Bobrikoff raivattiin tuona vuonna pois tieltä. Bobrikoffin tilalle Suomen uudeksi kenraalikuvernööriksi tuli ruhtinas Obolenski. Obolenskin vieraillessa Tampereella Mäkelin kävi hänen puheillaan yhdessä Tampereen työväenyhdistyksen valtuuskunnan kanssa ja esitti hänelle Suomen kansan huolen ja tuomion niistä sortotoimenpiteistä mitä maassa harjoitettiin. Tämä Mäkelinin puhe herätti suurta innostusta mm. perustuslaillisten keskuudessa. Samoin sen takana olivat tamperelaiset työläiset. Itse asiassa täytyy sanoa, että ajan oloissa se oli varsin rohkea esiintyminen. Sellaista ei tuon ajan valtaherroille olisi kukaan muu uskaltanut esittää.

Mutta Mäkelin ei säästynyt myöskään arvostelulta, jopa halpamielisiltä panetteluiltakaan tämän puheensa johdosta. Työmiehes-lehti alkoi ajojahdin. Mäkelinistä levitettiin lentokirjasia, joissa syytettiin häntä kumarrusmatkasta, oman edun tavoittelusta ym. Tätä kysymystä pohdittiin päiväkausia ylimääräisessä puoluekokouksessa 1904, joka vapautti kyllä Mäkelinin kumarrussyytöksistä, mutta selitti, ettei tällaiset hallitusmiesten luona käynnit sovi sosialidemokraattisiin periaatteisiin ja sellaisia varten pitää olla puoluehallinnon suostumus.

Kuten tunnetaan, Mäkelin joutui tässä samassa puoluekokouksessa kiivaaseen väittelyyn Edvard Valppaan ja muitten jyrkemman suunnan edustajien kanssa säätyvaltiopäivävaaleihin osallistumiskysymyksestä. Hän piti äänioikeusuudistusasialle edullisena osallistumista valtiopäivävaaleihin, jotta saataisiin perustuslaillisten listoilla valittua joitakin edustajia valtiopäiville. Tämä kanta kuitenkin hylättiin ja mitään yhtenäistä menettelytapaa ei syntynyt.

Helsingin (v. 1904) ylimääräisen kokouksen menettelytapariita, joka koski vaaleihin osallistumista, lähetetäänkö työväen edustajia perustuslaillisten listoille

säätyvaltiopäiville tai ei, päättyi loppujen lopuksi Valppaan ehdotuksen mukaisesti. Sen mukaan tarjottiin eri ryhmille työväen äänioikeusohjelman hyväksymistä ja sillä pohjalla vaaleihin osallistumista, jos tähän eivät puolueet suostuisi niin työväki asettuisi vaalilakkoon.

Tämä kantahan jäi muodolliseksi. Mitään yhtenäistä menettelytapaa ei syntynyt. Kuitenkin oli jo selvästi nähtävissä, että Mäkelinin kannalla olevien tamperelaisten, turkulaisten ja oululaisten sekä toiselta puolen Työmiehen ympärille ryhmittyneitten helsinkiläisten välillä oli voimakasta vastakohtaisuutta, joka kuitenkin monessa suhteessa jäi sävyltään varsin persoonalliseksi. Kiista tamperelaisten lähetystöstä esim. sai selvän jonkunlaisen kahden johtavan henkilön välisen kamppailun luonteen. Tosiasia kuitenkin oli, että helsinkiläiset pyrkivät enemmän tai vähemmän tietoisesti saamaan työväenliikkeen painopisteen pääkaupunkiin. Tamperelaiset ja muut vastustivat tätä pyrkimystä.

Tästä oli idussaan jo ristiriitaa menettelytavasta, joka koski suhtautumista kansalliseen taisteluun tsaarinvallan sortotoimenpiteitä vastaan. Helsinkiläisten huomattavin johtomies toimittaja Valpas korosti enemmän työväen luokkataistelukysymyksiä omaa kotoista porvaristoa vastaan. Tämän takia he asettuivat vastustamaan kaikkea yhteistyötä perustuslaillisten kanssa. Mäkelin sen sijaan asetti kansallisen itsepuolustustaistelun ensisijaiseksi ja antoi sen usein määrätä menettelytapalinjansa. Tältä pohjalta hän asettui kansallisissa kysymyksissä yhteistoimintaan perustuslaillisten ja myöskin aktiivisen vastarinnan miesten kanssa. Merkitykseltään helsinkiläisten kanta oli siinä, että se korosti työväenluokan itsenäisen taistelun merkitystä. Mäkelin ei kuitenkaan irtautunut myöskään ajatuksesta, että työväen joukkoliike oli ratkaiseva myös taistelussa kansan yleisten oikeuksien puolesta, eikä hän vastustanut myöskään työväen taisteluliikettä yleensä porvaristoa vastaan.

Käytännössä äänioikeustaistelu veti laajat työtätekevät joukot mukaan. Valtiopäivien kokoonnuttua vuonna 1904 kansa odotti sitä ratkaisua äänioikeuskysymykseen, mutta kansan toiveet petettiin. Säädöt eivät tahtoneet uudistaa valtiopäiväjärjestystä ja ne kieltäytyivät äänioikeusuudistusta suorittamasta. Tätä päivää yleensä nimitetään säätyjen häpeäpäiväksi. Se oli huhtikuun 13 päivä 1904.

Tässä yhteydessä Mäkelin sai aiheen tuomita myöskin perustuslailliset, jotka olivat olleet päätekijöinä äänioikeusuudistuksen lykkäämiseen epämääräiseen tulevaisuuteen. Mäkelin piti säätyjen häpeäpäivän jälkeen Turussa puheen, jossa hän totesi: ”Jakautuneet yläluokkalaiset ovat syytelleet toisiansa isänmaan pettämisestä, mutta tuosta syyttämisestä huolimatta jää kuitenkin surulliseksi tosiasiaksi se, ettei kumpikaan yläluokkalaispuolue ole osoittanut halukkaaksi todenteolla palvelemaan kansaa ja

maamme yhteistä asiaa. Kummankin puolueen perimmäisenä määrääjänä on ollut vain oma etu. - - - Puhe isänmaan onnen valvomisesta, jota näinä aikoina olemme niin usein kuulleet, on osoittautunut ontoksi sanahelinäksi, niin pian kuin tuli kysymys vallan luovuttamisesta kansalle, saivat isänmaan onni ja pyrkimys - pyhiksi julistetut periaatteet jäädä syrjään, sillä nyt olivat kysymyksessä omat edut, luokkaedut, kurjat etuoikeudet.” (Hyvönen, KT 21.4.1967)

1905 vallankumoustahtumat nostivat Mäkelinin yhdeksi keskeiseksi hahmoksi. Hän oli Tampereen työväen tunnustettu johtaja marraskuun suurlakon päivinä. Itse hän eli voimakkaasti mukana, puhui ja innosti joukkoja. Hänen kynästään lähti tällöin yksi Suomen työväenliikkeen tärkeimmistä asiakirjoista ns. Punainen julistus. Siihen oli tiivistetty työväen vaatimukset. Siinä oli myöskin asetettu esille Suomen itsenäistymisen suuri ajatus. Julistus oli painettu aluksi punaiselle paperille ja siitä johtui tuo nimitys punainen julistus. Se hyväksyttiin ensin Tampereella josta se kuljetettiin Helsinkiin ja tuli hyväksytyä siellä 3 päivänä marraskuuta 1905. Siinä oli senaatin erottamisvaatimus. Sen lisäksi siinä vaadittiin mm. väliaikaisen hallituksen asettamista Helsingin asukkaiden äänestyksellä. Tämän hallituksen piti valmistella perustavan kansalliskokouksen koollekutsuminen. Kansalliskokoukselle tulisi tehtäväksi valtiosäännön laatiminen, samalla ilmaistiin epäsuora ajatus Suomen itsenäisyydestä, jos entinen komento jäisi Venäjällä voimaan. Tämä todella erikoislaatuinen vallankumouksellinen asiakirja oli laadittu samaan juhlalliseen manifestityyliin kuin Forssan äänioikeusjulistuskin.

On muuten merkillistä, että Yrjö Mäkelin, joka vasta muutama vuosi aikaisemmin nousi suutarinpöytästä, on näiden kahden historiallisen asiakirjan isä. Niissä ikään kuin patoutuneena tiivistyy työväenluokan ja koko työtätekevän kansan heräävä tahto saada valtiolliset oikeudet ja karistaa sorron ies niskoilta. Näiden asiakirjojen paatoksellinen sanonta saattaa tuntua nyt oudolta, mutta vuosikymmenien ajan näiden julistusten sanat löivät leimansa työväestön vaatimukseen sosialistisen työväestön sanankäyttöön. Näiden molempien julistuksien suuri merkitys on siinä, että ne olivat sellaisina taisteluhuutoina, jotka kannustivat laajoja kansanjoukkoja toimintaan ja tällä tavalla niistä tuli työväestölle todellista hyötyä. Se, että ne useassa kohdassa eivät tulleet toteutettua, ei muuta niiden todellista arvoa Suomen työväenliikkeen ja koko kansan kehityksessä.

Mäkeliniä elähdytti 1905 ilmeisesti voimakas toive siitä, että jo tässä vaiheessa tsarismi kaatuisi, mutta niinhän ei tapahtunut. Säädöt saivat lopuksi viimeisenä tekonaan työväen vallankumouksellisen paineen alaisena suorittaa hautaamisen.

On muuten mielenkiintoista tarkastaa Mäkelinin ja Valppaan välien kärjistymistä juuri

tässä vaiheessa. Nehän johtivat lopuksi siihen, että, että Mäkelin joutui Kansan Lehdessäkin ristiriitaan. Tästä ristiriidasta kertoo eräässä kirjoituksessaan Kössi K a a t r a, joka toimi läheisessä yhteistyössä Mäkelinin kanssa Tampereella tuona aikana (Lindström-nimellä). Hän kertoo, että Mäkelin kärsi ja hermostui tästä ristiriidasta. Tämä ristiriita johti lopuksi siihen, että Mäkelin koetti saada äänensä kuuluville julkaisemalla erillisen Oikeus-nimisen lehden. Sillä ei ollut kuitenkaan mitään menestymisen mahdollisuutta. Tässä yhteydessä paljastui erikoisesti Mäkelinin eräs heikkous, nimittäin hänen vieraitten kielten taitamattomuss. Kössi Kaatra sattuvasti luonnehti hänen asemaansa niissä kiistoissa, joita Mäkelin kävi Valppaan ja muiden Työmiehen ympärillä olevien kanssa.

Hän toteaa, että Mäkelinin työläisverstaissa hankkima luokkanäkemyks lyötiin alas tuoreimmilla Kautskyn sitaateilla. Tosiasia oli, että Mäkelin ei vierailta kieliltä taitamattomana saanut kansainvälisessä työväenliikkeessä kehitettyjä teoreettisia viimeisimpiä asetelmia muuten kuin välikäsien kautta. Ja sen vuoksi näissä kysymyksissä hänen asemansa jäi monesti heikoksi, mutta sen sijaan hänellä oli elävä tuntemus oman maan työtätekevän kansan mielialoihin. Hän oli myöskin varsin rikkaasti ja monipuolisesti tutustunut suomalaiseen kirjallisuuteen ja käytti sitä myöskin sanomalehtikirjoittelussa.

Näitä ristiriitoja, joita syntyi Mäkelinin ja helsinkiläisryhmän kanssa, saavat oululaiset kiittää suurelta osalta siitä, että Mäkelinistä tuli K a n s a n T a h d o n toimittaja 1907 ja sittemmin päätoimittaja. Kansan Lehdelle valittiin päätoimittajaksi Mäkelinin jälkeen Timo K o r p i m a a, jonka tie johti hänen valkoisina vuosina toiseen leiriin kuin Mäkelinin, joka jäi pysyvästi ja elämänsä loppuun uskollisesti sosialismille ja työväen asialle.

Mäkelinin tultua eduskuntaan, tuli hänestä työväen eduskuntatyönkin huomattava voima. Venäjän taantumuksen kehittäessä 1907 jälkeen uutta hyökkäystä Suomen kansan valtiollisen olemassaolonsa perusteita vastaan, Mäkelin oli yksi kaikkein rohkeimpia Suomen oikeuksien puolustajia. Erikoisesti tunnetuksi on tullut hänen puheensa eduskunnassa ns. yleisvaltakunnallisen lainsäädännön kysymysten yhteydessä huhtikuun 5 päivänä 1910. Tällöin hän sanoi:

”Katkeramielisyys Venäjän hallitusta ja vallanpitäjiä kohtaan, paisukootpa se miten suureksi tahansa, ei saa meitä koskaan unohtamaan sitä tosiasiaa, että Venäjän kansa hirveän raskaista taakoistaan, on jo antanut ihmiskunnalle niin suuria, että ne tulevat aina mainittavaksi silloin, kun mainitaan inhimillisen kulttuurin suurimmat saavutukset - - Tuossa laajassa valtakunnassa asuu vapaudenhaluinen kansa, joka kahleistaan huolimatta on tuon tuostakin kantanut suuria uhreja vapauden jumalattaren alttarille. Me

emme tule koskaan unohtamaan, että tämä kansa on suorastaan verensä hinnalla ostanut suomalaisille joitakin levähdyshetkiä ja pakottanut Venäjän hallituksen jolloinkin myöntämään meille joitakin oikeuksia. - - - Me tiedämme ja olemme selvästi vakuutettuja siitä, että tämä sama kansa, jolla ei ole mitään osaa Venäjän hallituksen rosvosuunnitelmissa, tulee kerran kunhan se itse vapautuu sortajistaan, antamaan meille takaisin kaiken sen, minkä hallitus nyt meiltä mahdollisesti vie.”

Tässä vaiheessa Mäkelin katsoo Suomen kansaa uhkaavan valtiollisen vaaran sellaiseksi, että sitä vastaan taistellessa työväenliikkeen olisi pitänyt kulkea yhdessä perustuslaillisen porvariston kanssa. Tätä kantaa arvosteli mm. O. W. Kuusinen 1911 puoluekokouksessa korostaen, ettei työväenliike voi valtiollisissa kysymyksissä kulkea yhdessä perustuslaillisten kanssa, sillä porvaristo loppukädessä taistellessaan työväen vaatimuksia vastaan on taipuvainen sovitteluun tsaarihallituksen kanssa saadakseen siltä tukea työväen vaatimusten tyrmäämiseksi.

Mäkelinillä oli luja luottamus Venäjän vallankumouksen voittoon ja siihen, että sen kautta tulee myös itsenäisyys Suomelle ratkeamaan toivottuun suuntaan. Samalla hän ajattelee maan vapauden asian ajamista käyttämällä siinä hyväkseen kansainvälisessä tilanteessa ilmenneitä ristiriitoja ja tällä pohjalla myöskin osallistui jääkäriliikkeeseen.

On hyvin tärkeätä huomata, että Mäkelin ei suinkaan luopunut taistelusta työkansan oikeuksien puolesta korostaessaan valtiollisen taistelun merkitystä taistelussa tsaarivallan sortotoimenpiteitä vastaan. Tämä näkyy mm. juuri maailmansodan aattona kun eduskunnassa Mäkelin puolusti torpparien asiaa maanomistajien häätöuhkaa vastaan. Tällöin hän varoitti maanomistajien häätöoikeuksien puolustajia, kun nämä tahtoivat tekeillä olevasta vuokralaista jättää torpparit häätäjiä jalkoihin. Tällöin Mäkelin varoitti, että tässä tulee yhteiskuntarauha järkkymään ja ennusti, että tsaarivalta tulee käyttämään tätä kysymystä hyväkseen murtaakseen Suomen kansan yksimielisyyden. Kuten tunnettua, näin kävikin. Torpparit pelastuivat tuolloin hädöiltä tsaarin antaman laittoman manifestin kautta, jossa hädöt kiellettiin siihen asti kunnes asia lainsäädännön avulla ratkaistaan. (Hyvönen, KT 25.4.1967)

Venäjän vallankumousta 1917 maaliskuussa tervehdittiin ilolla niin työväen kuin suurelta osalta myöskin muissakin piireissä. Yrjö Mäkelin tajusi nopeasti, että nyt avautuu myös mahdollisuus pidemmällekin menevään askeleeseen kansamme itsenäistymisen tiellä. Hän kirjoitti Kansan Tahdossa 4 pv. Huhtikuuta että eduskunnan tulisi sopivan tilaisuuden avautuessa nostaa vaatimus Suomen suvereenisuuden toteuttamisesta. Tämä vaatimus kehittyi kesäkuussa pidetyssä sosialidemokraattisen puolueen puoluekokouksessa täyden itsenäisyyden vaatimukseksi ja ensimmäisenä suurena askeleena itsenäisyyden toteuttamiseksi tulee Mäkelinin ja Kuusisen

muotoilema valtalaki. Sitä Mäkelin puolusti samoilla perusteilla kuin Kuusinen: Me tarvitsemme valtalakia, että vieraasta holhouksesta vapaassa maassa voimme turvata työväen luokkataistelulla saavuttamat oikeudet.

Eduskunnan tultua hajoitettua väliaikaisen hallituksen laittomalla määräyksellä, jonka porvarilliset taipuivat helpotusta tuntien hyväksymään, Mäkelin olisi tahtonut puolustaa eduskunnan ja kansan oikeuksia suurlakon avulla. Mutta työväenliike lähti vaaleihin. Laskettiin, että voidaan saada eduskuntaan uudelleen enemmistö. Kuitenkin nämä laskelmat pettivät.

Vuoden lopussa tilanne kehittyi sellaiseksi, että maan itsenäisyydelle avautui tie neuvostovallankumouksen syntymisen kautta. Neuvosto-Venäjä tunnusti Suomen itsenäisyyden, tätä seurasi Ruotsin tunnustus. Tätä tilannetta ja Mäkelinin asennetta kuvaa hänen kirjoittama kirje viikkoa ennen kansalaissodan puhkeamista. Hän kirjoitti tämän kirjeen vastaukseksi toistaiseksi tuntemattomalle ruotsalaiselle henkilölle, joka oli tiedustellut Mäkeliniltä hänen elämyksiään, kun sai tiedon siitä, että eräät ulkovallat, mm. Ruotsi, olivat Neuvosto-Venäjän tunnustuksen jälkeen tunnustaneet Suomen riippumattomuuden. Tässä kirjeessä Mäkelin kertoo niistä elämyksistä, joita tunsikin, ”saatuani tiedon siitä, että eräät ulkovallat olivat tunnustaneet Suomen riippumattomuuden.” Mäkelin kertoo, että loppiaispäivänä oli Oulussa, jolloin hän sai sähkösanoman, joka kertoi, että Ruotsi on tunnustanut Suomen tasavallan. ”Sähkösanoman luettuani lausuin Simeonin tunnetut sanat: ”Nyt sinä herra lasket palvelijasi rauhaan menemään, sillä minun silmäni ovat nähneet sinun autuutesi.”

Sen jälkeen Mäkelin jatkaa:

”Taipaleemme valtiollisena kansana on ollut vaikeaa ja pitkäkin. Että se kerran tähän saavutukseen päättyisi se meistä suomalaisista on aina osa tietänyt. Varmoja on oltu, että historian helmasta täytyy nousta maallemme vapaus. Se nousikin, tuli ajalla, eikä yllätyksenä - ei arpajaisvoittona, vaan kuten tilipäivänä tulee työntekijälle palkka. Ja se otettiin vastaan samanlaisin tuntein, kun otetaan vastaan rahallisesti ansaittu palkka.”

Mäkelin kiinnitti sen jälkeen huomiota Ruotsin Ahvenenmaan politiikkaan:

”Jos kuitenkin, kaikesta huolimatta, kävisi niin että Ahvenanmaa reväistäisiin irti Suomesta ja liitettäisiin Ruotsiin, otettaisiin tämä tapahtuma Suomessa välttämättömyytenä, eikä se, käsittääkseni, voisi itse asiassa kylmentää Suomen ja Ruotsin välejä. Suomi tahtoo säilyttää hyvät suhteet kaikkien kansojen kanssa yhtä katkeamattomana läheistä ja kiinteätä vuorovaikutusta, mihinkä varsinkin henkisen kulttuurin aloilla kansamme kaksikielisyys tarjoaa luonnollisesti edellytykset.”

Sitten Mäkelin jatkaa: ”Mutta sitä, mitä tässä on sanottu suhtautumisestamme Ruotsiin, ei ole käsitettävä siten, että suomalaiset tulisivat tavallaan kuin kääntyneeksi selin Venäjään. Ainakaan me sosialidemokraatit emme hyväksy sellaista jakaantumista, ”lännen” ja ”idän” sivistysvyöhykkeisiin. Meidän mielestämme Suomen tulee ennen muuta etsiä läheistä vapaata yhteyttä Venäjän kansan kanssa. Suomessa löytyy kyllä aineksia, jotka tahtoisivat nojattavaksi yksinomaan länteen ja jotka mielisivät rakentaa jonkunlaisen Kiinan muurin Suomen ja Venäjän välille, mutta onneksi kannattaa näitä pyrkimyksiä häviävän pieni osa kansastamme. Enemmistö pitää välttämättömänä, että Suomen ja Venäjän välit saadaan järjestetyksi kestäväälle, kansojen ystävyyden ja luottamuksen pohjalle. Ja mikä erityisesti tulee Suomen luokkatietoiseen työväkeen, on se lähinnä etsivä aseveljeyttä Venäjän nousevan köyhälistön laajojen kerrosten kanssa. Suhteemme sinnepäin ovatkin jo siksi lujat, että mikään maailman mahti ei niitä enää purkamaan kykene.

Sisäistä uudistustyötään suorittamaan on Suomi joutunut mitä vaikeimpien olosuhteiden vallitessa. Maa on suoranaisten nälänhädän kynnyksellä ja verrattain laajat väestön osat on lisäksi tuomitut työttömyyteen ja siis nyt jo kärsimään kurjuutta. Lähinnä tästä on seurannut, että yhteiskunnassamme on ollut havaittavissa huomattavia sairauden merkkejä.

Kohtalomme ei kuitenkaan olisi korjaamaton, jos maamme porvaristo, omistava luokka, älyäisi täyttää velvollisuutensa. Mutta siihen sijaan, että se myöntäisi kansan pohjakerroksille tehokkaita uudistuksia, noudattaisi tasapuolista elintarvikepolitiikkaa sekä toimisi tarmokkaasti työttömyyden torjumiseksi, se lyhytnäköisesti valmistuu antamaan ns. levottomille aineksille ruumiillista kuritusta. Tämän johdosta on asema maassa tällä hetkellä erittäin kärjistynyt, ja todennäköisesti tulee johtamaan luokkien väliseen verrattain ankaraan, yhteentörmäykseen. Sosialidemokraattisen puolueen johto on sen estämiseksi tehnyt voitavansa, mutta nyt näyttävät keinot olevan lopussa. Mahdollista on, että Suomen itsenäinen valtio, joka ulkonaisessa suhteessa syytyi kivuttomasti, on sisäisessä suhteessa uusiutuva kansalaissodan tietä.”

Mäkelin lopettaa kirjeensä:

”- Mutta vaikka tämäkin onnettomuuksista suurin tapahtuisi, ei taantumus senkään jälkeen ole pääsevä Suomessa voitonjuhlaa viettämään, sillä syvällä ovat täällä kansan pohjakerrosten tajuntaan juurtuneet kansanvallan lujimmat periaatteet. Suomesta on tuleva valtio, joka aina sitten kun alkuvaikeudet saadaan voitetuksi, on kulkeva kansanvaltaisen edistyksen eturintamassa.”

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 1918

Yrjö Mäkelin

Mäkelinin oivallus siitä, mihin oltiin kulkemassa, osoittautui oikeaksi. Kauhistuttavana todellisuutena sitten olivat työväenliikkeen tappio ja valkoinen ylivalta kaikkine kauhuineen. Mäkelin sai sen omakohtaisesti myös tuntea. Hän osallistui vallankumouksen alkuvaiheessa sen johtotehtäviin, mutta sairautensa takia joutui loppujen lopuksi vangituksi sairaalassa Tampereella. Mäkeliniä uhkasi kuolemantuomio. Siitä, minkälaisessa mielialassa Mäkelin otti vastaan saamansa kuolemantuomion on parhaana näytteenä hänen pojalleen Leolle kirjoittama kirjekortti:

”Helsinki 12.10.1918

Rakas poikani !

Olen saanut tuomioni tänään. Kaiketi jo tiedät, mitä se sisältää. Korkeimman mukaan takseerasivat; päiviltä päättivät ottaa.

Te siellä kotona ottakaa asia arvokkaan tyynesti kuten minäkin sen otan. Armon pyynnöllä en minä kunniakasta elämäni häpäise. Jos sopii, koetan estää senkin, ettei minulle pyytämättä armoa annettaisi. Pienokaisia olisin vielä hoitanut, mutta kun se ei sovi, niin ei sovi. Terveiset tovereilta. Ole aina mies ! Hoivaa äitiä ja siskoja. Isäsi Yrjö Mäkelin.”

Mäkelinin palaaminen pitkältä vankilamatkalta osoitti, ettei hän ollut murtunut. Hänen työnsä 1922-23 Pohjan Kansan toimituksessa muodostaa uuden hedelmällisen työvaiheen. Tämä työvaihe poikkeaa monessa suhteessa Mäkelinin aikaisemmasta toiminnasta. Tässä vaiheessa Mäkelin yhdistää taitonsa ja palavan halunsa palvella työväenluokkaa ja kansan asiaa vasemmistolaiseen työväenliikkeeseen . Tältäkin kaudelta löytäisi Mäkeliniltä monia sellaisia kirjoituksia, joissa huokuu tuo Mäkelinille ominainen ajansykkeen oikea ymmärtäminen ja hänelle ominainen voima ilmentää köyhän kansan, kaikkien työtätekevien pyrkimyksiä ja tunteita. Tässä vaiheessa Mäkelin alkuaikoina ilmoitti, että hän liittyy vasemmistolaiseen työväenliikkeeseen omalla ohjelmallaan. Mutta hän luopuu tästä omasta ohjelmasta jo maaliskuussa 1922, siis muutaman kuukauden perästä ja ilmoittaa selvästi ja päättäväisesti olevansa nimenomaan sosialistisen työväenpuolueen sääntöjen ja sen politiikan takana. Samaan aikaan hän tulee myös Suomen kommunistisen puolueen kiinteään yhteyteen ja

tunnustautuu sen jäseneksi. Tämä seikka näyttää useille ihmisille olevan vaikeasti ymmärrettävä. Mäkelinin ”jyrkentymistä” koetetaan selittää monella tavalla. Onpa siihen keksitty sellaisiakin selityksiä jotka osoittavat, että tarkoituksena onkin heittää tässä yhteydessä lokaa työväenliikkeen vasemmistosivustaa vastaan. Miten esim. on ymmärrettävä se, että äskettäin julkaistu Marja-Leena Salkolan yliopistollisen tutkimuksen pohjalla laadittu kirja ”Julistaja ja Poliitikko”, joka monessa suhteessa on myötätuntoinen ja antoisa Mäkelinin elämää valaiseva teos, saattaa tästä sisältää suoranaisesti halpamaisen väittämän selitykseksi Mäkelinin jyrkentymiseen:

Herääkin kysymys, mitä Mäkelinin Helsingin matkalla tapahtui. Kuten edellä on kerrottu, Ellen Mäkelin istui tutkintovankina Oulun läänin vankilassa. Tietävästi hän oli osallistunut salaiseen toimintaan. Ehkä helsinkiläisjohto oli tästä selvillä ja luultavasti paremmin kuin Mäkelin. Saattoiko joku sellainen, jolle moraalilla oli vain ”porvarillisten ja sosialidemokraattien palssamia”, uhata Mäkelinille että tutkintovankina istuvan vaimon toimet saatettaisiin julkisuuteen, mikäli Mäkelin ei lupautuisi kirjoittelemaan puolueen johdon toivomuksien mukaisesti? Jos näin tapahtui se todennäköisesti riitti taltuttamaan Mäkelinin, sillä niin paljon perhe merkitsi hänelle. Tämä on oletamus, jonka valossa Mäkelinin käyttäytymisessä tapahtunut muutos on käynyt ymmärrettäväksi.”

Tuntuu oudolta, että tällainen nuori tutkija ansiokkaassa teoksessaan on sen arvoa alentaen lähtenyt parjauksen tielle. Tuntuukin, että selitys Mäkelinin jyrkentymisen syistä on lämmitetty jossain muussa pussissa jolle on ollut tärkeitä jollakin tavalla lieventää sitä vaikutusta, mikä Mäkelinin selvällä vasemmistolaisella asennoitumisella oli tuon ajan työväenliikkeessä ja joka vaikutus tuntuu vielä nykyaikanakin. Tosiasia oli, että Mäkelin Helsingin matkalla nimenomaan yhtyi samaan päätöslauselmaan johon yhtyi myöskin hänen kiistakumppaninsa Väinö Vuorio, Työmies-lehden toimittaja. Tällä Helsingin matkalla selvitettiin myöskin Mäkelinille monissa puheenvuoroissa vasemmistolaisen liikkeen kanta. Tällä matkallaan hän myös selvästi tunnustautui kommunistisen puolueen esittämän suunnan kannattajaksi. Mitään täysin uutta tämä ei suinkaan ollut, sillä hänen vaimonsa Ellen Mäkelin oli ollut johtavassa asemassa pohjolassa tehdyn kommunistisen työn johdossa.

Mäkelinin tämän jakson toiminta, joka päättyi ennenaikaiseen kuolemaan ohranan komerossa, on johdonmukainen vaihe Mäkelinin kehityksestä. Se johti selkiytymiseen mm. ajatuksissa, joissa hän aikaisemmin luotti porvarillisten johtoainesten oikeamielisyyteen ja hyvään tahtoon Suomen kansan asian suhteen. Mäkelin näki, että tässä asiassa loppujen lopuksi on luotettava ennen kaikkea työväenliikkeeseen.

(Hyvönen, KT 27.4.1967)